

GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION

Visietekst

EEN KADER VOOR WERELDBURGERSCHAPSEDUCATIE

De aandacht voor wereldburgerschapseducatie zit wereldwijd in de lift. Aangespoord door de snel veranderende en globaliserende 21ste eeuwse samenleving plaatsen internationale, nationale en regionale instanties de promotie ervan steeds hoger op de onderwijsagenda. Zo gaat volgens de Verenigde Naties, bijvoorbeeld, de rol van het onderwijs veel verder dan het bevorderen van de geletterd- en gecijferdheid van jonge mensen. Scholen moeten hen ook uitrusten met wereldburgerschaftscompetenties, die hen in staat stellen om bij te dragen aan een meer rechtvaardige en duurzame mondiale samenleving. Ook Enabel vertrekt met zijn federaal programma voor wereldburgerschaftseducatie Kruit/ALC vanuit deze centrale doelstelling.

Wereldburgerschaftseducatie is geen eenduidig begrip. Er bestaan verschillende inhoudelijke opvattingen over wat het precies inhoudt en hoe het in de (onderwijs)praktijk moet worden gebracht. Bovendien zijn de labels, die ervoor gebruikt worden, uiteenlopend.

Naast wereldburgerschaftseducatie circuleren termen als 'mondiale vorming', 'global education', 'educatie voor kosmopolitisch burgerschap', 'global competence', 'ontwikkelingseducatie', enzovoort. Achter deze labels kunnen diverse assumpties schuilgaan over de betekenis van burgerschap, globalisering en de maatschappelijke rol van onderwijs.

Afhankelijk van de visie, plaats en historische context kan de invulling ervan sterk variëren. Sommigen leggen bijvoorbeeld de nadruk op het klaarstomen van leerlingen voor hun plaats in de geglobaliseerde markt en multiculturele samenleving. Anderen vinden dat wereldburgerschaft moet gaan over het aan de kaak stellen van de manier waarop de wereld vandaag in elkaar zit en de onrechtvaardigheden die hieruit voortvloeien. Nog anderen beklemtonen ieders mogelijkheden om zich concreet te engageren voor een meer rechtvaardige en duurzame wereld.

Het programma Kruit/ALC hanteert de term wereldburgerschaftseducatie. We wensen onze werking bewust voldoende breed te houden om ter beschikking te staan van onze vele partners en hun uiteenlopende praktijken op het terrein. Toch is er nood aan enige afbakening. Om onze werking te kaderen, integreren wij binnen wereldburgerschaftseducatie twee even belangrijke pijlers: mondiaal bewustzijn bevorderen en kritisch burgerschap stimuleren. Samen vormen zij de basis voor het aanmoedigen van zowel individueel als collectief engagement voor een meer rechtvaardige, solidaire en duurzame mondiale samenleving.

Enabel 

Global Citizenship Education Centre of Expertise

Mondiaal bewustzijn bevorderen

De eerste pijler, over het bevorderen van mondiaal bewustzijn, verwijst naar het bewustzijn over de verschillende manieren waarop mensen en samenlevingen wereldwijd met elkaar verbonden zijn. Die verbondenheid manifesteert zich op twee vlakken: enerzijds als een niet te ontkennen realiteit, onder meer sterk zichtbaar in de grote uitdagingen waarmee we vandaag geconfronteerd worden; anderzijds als moreel uitgangspunt, vanuit de fundamentele vaststelling dat we allen deel uitmaken van een gedeelde mensheid.

Mondiale verbondenheid als realiteit. Mondiale verbondenheid verwijst enerzijds naar een niet te ontkennen realiteit. Zoals ook de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen ons eraan herinneren, illustreren de grote maatschappelijke uitdagingen van deze tijd het mondiale tijdperk waarin we leven. Klimaatverandering, gewelddadig extremisme, wereldwijde gezondheids crisissen en de migratieknoop zijn slechts enkele van de hedendaagse vraagstukken die zich niet laten vatten binnen specifieke lands- of culturele grenzen.

Ze hebben een impact op de planeet en elk van haar bewoners. Bovendien tonen hun onderlinge linkjes dat er op wereldschaal sprake is van een sterke verwevenheid tussen het sociale, economische, culturele, ecologische en politieke. De grote maatschappelijke uitdagingen van deze tijd zijn wicked problems: verschillende, zelfs tegenstrijdige belangen zijn in het spel en er bestaan geen eenvoudige oplossingen voor. Deze mondiale verbondenheid laat zich ook steeds intenser voelen in de dagelijkse realiteit van mensen. Evoluties op vlak van communicatie en technologie versterken en versnellen deze tendens.

Zowel virtueel als in real life komen we meer dan ooit in contact met de volledige wereld. Deze onderlinge afhankelijkheid zorgt ook voor een gedeelde verantwoordelijkheid.

Aangezien de uitdagingen globaal zijn, moet iedereen zijn of haar verantwoordelijkheid opnemen om op het eigen niveau en binnen de eigen mogelijkheden te handelen. Enkel samen kunnen we de mondiale uitdagingen van deze tijd het hoofd bieden en zorgen voor een meer rechtvaardige wereld.

Mondiale verbondenheid als moreel uitgangspunt.

Wereldburgerschap gaat over de idee dat iedereen op aarde deel uitmaakt van eenzelfde gemeenschap – de mensheid – die nationale en culturele grenzen overstijgt. Dit idee is niet nieuw. Voor de wortels ervan moeten we zelfs meer dan 2000 jaar terug in de tijd gaan.

Reeds bij de Oude Grieken filosofeerden kosmopolitische denkers over een universele band tussen mensen, los van plaatselijke gewoonten en identiteiten. Mondiale verbondenheid manifesteert zich voor Kruit/ALC dus ook in morele termen, via een universeel lidmaatschap van een gedeelde mensheid en de principes van gelijkwaardigheid en solidariteit voorbij nationale, culturele, religieuze, etnische, genderspecifieke, leeftijdgebonden, seksuele en andere verschillen. Dit moreel uitgangspunt kent ook een belangrijke juridische vertaling onder de vorm van universele mensenrechten.

Kritisch burgerschap stimuleren

De tweede pijler waarin het programma Kruit/ALC investeert, is het stimuleren van kritisch burgerschap. Het moet gezegd worden: de burgerschapscomponent van wereldburgerschap heeft iets paradoxaals. We zijn tegelijk wereldburger en ook niet. Hoewel we allemaal deel uitmaken van de wereldgemeenschap, is niemand in het bezit van een officieel identiteitsbewijs waarop dit geregistreerd staat. Burgerschap verwijst enerzijds naar een wettelijk lidmaatschap van een land met daaraan gekoppelde rechten en plichten.

Bij ontstentenis van een 'wereldstaat' is deze eigenschap nauwelijks aanwezig bij wereldburgerschapeducatie. Anderzijds verwijst burgerschap ook naar een gevoel van verbondenheid en solidariteit met een bepaalde gemeenschap, en naar de capaciteiten en wil om zich voor het algemeen belang van die gemeenschap in te zetten. Wereldburgerschapeducatie gaat vooral over deze tweede dimensie. Het is dus geen wettelijke status, maar een manier van in de wereld staan, een manier van zijn in een steeds meer verbonden wereld.

Burgerschap en burgerschapseducatie kunnen op verschillende manieren vorm krijgen. Op veel plaatsen is er vandaag een toegenomen aandacht voor burgerschapseducatie op school. Ook in het onderwijs in België is dit het geval.

Pleidooien voor meer burgerschap van bepaalde beleidsmakers en onderwijsactoren kunnen uitgaan van een crisissfeer: het zou niet goed gesteld zijn met de normen en waarden van de 'jeugd van tegenwoordig', jongeren zouden onvoldoende belangstelling tonen voor politiek en ze moeten behoed worden voor fake news, radicalisering en haatboodschappen. Vanuit een dergelijk vertrekpunt dreigt burgerschapseducatie beperkt te worden tot het leren omgaan met regels en het spijkeren aan een 'goed karakter': luisteren, eerlijk zijn, anderen helpen, enzovoort.

Volgens meer kritische stromingen is wereldburgerschapseducatie echter veel meer dan dat. Het gaat ook over het begrijpen, deconstrueren, kunnen en durven bevragen van bestaande regels en machtsrelaties. En over het in rekening nemen en respecteren van verschillende overtuigingen en perspectieven.

Het programma Kruit/ALC kiest daarom voor kritisch burgerschap als tweede pijler om zijn werking te kaderen. We benadrukken hiermee het belang van democratie, kritisch denken, respect voor verschillende perspectieven, discussie en actieve participatie aan de samenleving op lokaal en globaal niveau.

Kenniscentrum voor Wereldburgerschapseducatie van Enabel

Enabel, het Belgisch ontwikkelingsagentschap, heeft als opdracht om het Belgische beleid voor internationale ontwikkeling uit te voeren. De organisatie zet zich in voor de Agenda 2030 en de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen en onderneemt actie rond vijf grote mondiale uitdagingen: vrede en veiligheid, klimaatverandering en milieu, socio-economische ongelijkheden, verstedelijking, en menselijke mobiliteit. Tegelijk zet Enabel in op wereldburgerschap, met bijzondere aandacht voor wereldburgerschapseducatie, als zesde, eerder transversale uitdaging. Het ziet hierin een cruciale hefboom om de impact van zijn internationale programma's en inspanningen voor de SDG's te maximaliseren. Via wereldburgerschap wil Enabel mensen wereldwijd aanmoedigen om – individueel en collectief – te participeren aan het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen en aan het realiseren van een meer inclusieve, rechtvaardige en duurzame wereld.

In de praktijk kan wereldburgerschapseducatie diverse vormen aannemen, van een klassieke vormingsreeks over coaching van teams tot interculturele uitwisselingsprogramma's.

Ook het doelpubliek van wereldburgerschapseducatie is breed en divers, gaande van leerlingen, ondernemingen, organisaties uit het middenveld tot overheden. Binnen Enabel heeft het programma Kruit/Annoncer La Couleur (ALC) de specifieke opdracht om wereldburgerschapseducatie te verankeren in het onderwijs in België. Het doet dit via (i) beleidsdialoog, (ii) versterking van de onderwijspraktijk (vorming en ondersteuning van diverse onderwijsactoren), (iii) het realiseren van innovatieve en verdiepende projecten binnen het onderwijs en (iv) de uitbouw van een kenniscentrum, dat inzet op het genereren en uitwisselen van kennis en expertise binnen de sector van wereldburgerschapseducatie.

www.annoncerlacouleur.be – www.wikicm.be
(blog met kennisdeling rond WBE)
www.wijzijnkruit.be

